



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Rvperti Abbatis Monasterii Tuitiensis, ordinis sancti
Benedicti, Theologi antiqui ac plane clarissimi, in Cantica
Canticorum de incarnatione Domini commentario[rum],
libri VII**

Rupertus <Tuitensis>

[Köln], 1527

VD16 B 3703

Rvperti Abbatis Tvitiensis in Cantica Canticorum de incarnatione domini
commentariorum, Lib. III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34445

RVPER

TI ABBATIS TVITIENSIS

in Cantica Canticorum de incarnatione
domini commentariorum, Lib. III.



ERTIA RE-
capitulatio sonorus
valde habet princi-
pium, scilicet tantā
in admiratiōe excla-
mationem, ut audi-
torem etiam dormi-
tantem excitare &
reddere possit atten-
tum. Præmissa nan-
que admiratione, ad-
iuro uos filiæ Hieru-

salem per capiteas ceruosq; camporū, ne suscite-
tis, neq; euigilare faciatis dilectā, donec ipsa ue-
lit, de qua iam supra tractatum est, continua sic
clamat diuina uox.

¶ Quæ est ista q̄ ascēdit per desertū, sicut
uirgula fumi: ex aromatibus myrrhæ &
thuris & uniuersi pulueris pigmentarij

¶ Cuius rei quæso est hæc admiratio? Nimirum
admiratio est huius dilecti singularis, huius san-
ctissimæ uirgīs. Et quid admiramur? Vel quid
nobis admirandum insinuat spiritus sanctus per
uerba huiuscemodi: ascendit per desertum sicut

RVP. IN CAN. CANT. CA. III.

uirgula fumi ex aromatibus mirrhæ & thuris,
& uniuersi pulueris pigmentarij: O fœlicè mētis
habitum qui tam magnum habet præconium.
Humilitas tua est o ancilla domini, beata Maria
quam tali admiratione spiritus sanctus collau-
dat: Odor tuus odor humilitatis tuæ præcipuus
ascendit ad deum, ut uere sacrificiū contribulati
spiritus. Quid enim est fumus & quid puluis,
nisi spiritus lachrymosus & conscientia ualde
humilis? Et sua quidem æstimatione uera humi-
litas fumus est noxius, quasi cremij siue torris
obusti, & puluis terræ sine aqua & sitientis iu-
xta illud: Quia defecerūt sicut fumus dies mei,
& ossa mea sicut cremium aruerunt, & sicut A-
braham dixit loquar ad dominum meum cum
sim puluis & cinis: sed non ita æstimatione dei.
Aliter & melius ille te discernit. Tu dicis, pul-
uis sum terræ qualem uentus dispergit, aura tol-
lit, & ille dicit, non, sed puluis pigmentarius si-
ue puluis pigmentarij, puluis mirrhæ & thuris:
qualem pigmentarius spūs sanctus conficit ex
optimo thure, quod est suauis mentis, & ex mir-
rha probatissima, quod est mortificatio siue in-
corruptio carnis. Tu dicis fumus ego sum teter
coram diuinis oculis, qualis de camino siue de
fumario deficiens ascendit, ascendens deficit, &
ille dicit, non, sed fumus ex aromatibus mirrhæ
& thuris, qualem decet ascendere de aureo thuri-
bulo ante altare aureum usque ad oculos & ossa
Etum domini. Talis fumus, imo talis fumi uir-
gula, tu o beata Maria, suauem odorem spirasti
altissimo, cœlestib. disciplinis erudita atq; exte-
nuata. Talis ascendisti per desertū .i. aīm habēs

Psal. 101
Gen. 18

Apoca. 8

Ascēdit p̄
desertum.

ualde solitariū. Si em̄ uera cuiusq; humilitas etiam inter turbas pōt esse solitaria, ita uidelicet ut in nullo alio prater quā in deo spem habeat, quemadmodū Hester, cū esset regina, ueraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noster es solus adiuua me solitariam, & cuius prater te nullus auxiliator est alius, quanto magis tu uera aut solitaria & quasi in deserto eras, quæ uirum non cognoscebas, nec cognoscere cupiebas, & ab illo, cui desponsata fueras, pene fuisti deserta, non quia sanctus angelus, qui te solitariā inuenerat, solitariam salutauerat, te cōmendat & filium tuum, qui quasi pupillus in hoc seculo nasciturus erat. Digna ergo exclamatio, digna admiratio. Quæ est ista, quæ talis ascendit per desertū siue de deserto? Vere mirabilis, & illi multū dissimilis, quæ descendit per Paradisum, cecidit de Paradiso: nō gracilis per humilitatē, sed nimis grossa & rigida per mentis tumorem. Propterea uultis scire, quā magna fuerit cura altissimo de ista quæ de superbis non curat?

Math. I.

¶ In lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. Vnius cuiusque ensis supercœmur suum propter timores nocturnos

¶ Quis em̄ est lectus uere & ueri pacifici regis Salomonis, qui inter nos & dñm pacē cōposuit? nisi illa in quo diuina natura humanā sibi ueritatem cōiunxit. Et q̄s ille est nisi uterus tuus dilecti dilecti, uterus uirginalis, ibi namq; diuinitas uerbi dei, uerbu deus lese cōclusit, & hūanā naturā, de tua carne formatā, sibi in unitate psonæ inmiscuit (parabiliter

Lectulus Salomonis uterus Mariæ.

Pfal. 18.

Cur nunc
non est u-
sus gladij,
ut antiquusMatth. 26
Marci. 15.

Ge. 12. 22

coniunxit, & ecce sponsus, id est carnem nostrā cum anima rationali habēs deus, sponsus inquit deus & homo Christus, sicut canimus in Psalmo, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Quomodo talem tanti Salomonis lectulum sexaginta fortes ambiunt. Vel qui illi sexaginta fortes sunt? Magnum & mirum mysterium, audituq; & scitu dignum: sed prius est aliquid quarendum. ¶ Cur sancti patres gladios habuerint, aut cur gladijs licito usi sunt? Hodie uel hoc tempore ex quo euangelium effulsit, ex quo ille spōsus de thalamo suo processit, sanctis ad perfectionem tendentibus non conceditur usus gladij. Conuerte gladium tuum in locum suum, ait idem sponsus Petro qui fortiter ac fideliter pro illo zelabatur, & quod unū dixit, omnibus dixit: ut post tempus belli tempus pacis nūc esse sciamus: Quare istud? Quam ob causam tunc fuit tempus belli, & nūc est tempus pacis? Videlicet quia radicem siue arborē bonam, quā erat genus Abrahæ ad quem primum beati seminis repromissio facta fuerat, diabolus per Barbaricos gentium uel regum impiorum, gladios excidere atque extirpare uolebat, unde sacræ historiæ plenæ sunt. Idcirco tempus belli, tūc erat idcirco materialibus gladijs tūc opus erat ut defensaretur genus Abrahæ, ut defensaretur radix Iesse, defensaretur inquam atq; protegeretur genus & radix Dauid, donec tu beata uirgo naceris, lectulus (ut iam dictum est) ueri Salomonis. O igitur uerum & bonum consilium, quod lectulum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israel ambierunt. Et qui fortes uel fortissimi illi

COMMENTARIORVM LIB. III. 41

sunt uel fuerunt? Numeremus illos omnes, qui pro defensione spei uel expectatiōis Abrahæ gladijs laudabiliter uisi sunt cum prophetis, quorum libri extant, quicq; contra gladios materiales regum impiorum, gladium spiritualem, gladium uerbi dei, non solum loquēdo, uerum etiam scribendo euaginauerunt, & sexaginta fortes sunt. Primus Abrahā fortissimus, gladio accinctus, sicut probatum est in illis de quibus prædam reduxit, & Loth filium fratris sui liberauit de quatuor regibus. Secundus Isaac paterno gladio sacratu, & deinde potentia plus quam regia clarus, ita ut diceret ei rex Abimelech, recede a nobis quia potentior nostri factus es ualde. Tertius Iacob, & ipse fortis i gladio, sicut testatur ipse Ioseph, loquens filio suo: Do tibi partē extrā frēs tuos quā acquisiui in gladio & arcu meo. Quartus idem Ioseph, potentia regis potēs, quasi rex uel regis pater. Quintus, Moyses, sextus Aaron, septimus Phinees, octauus Iesue, nonus Caleb filius Iephone: Deinde duodecim iudices, & iudicauerunt & liberauerunt Israel, & sunt uiginti & unus. Vicesimus secundus Samuel, uicesimus tertius Dauid, uicesimus quartus Helias, uicesimus quintus Helizæus, uicesimus sextus Ioiada pontifex clarissimus, & domini benedictus, uicesimus septimus. Zacharias filius eius, qui cultum Baal, quem Helias & Helizæus exterminauerunt de Samaria per manum Iheu, Iezabel interfecta, deleuerunt de Iuda & de Hierusalem, occisa Athalia filia eius impiissima. Vicesimus octauus rex Ezechias, uicesimus nonus rex Iosias, tricesimus propheta nobilissimus E-

Gen. 14

Gen. 26

Gene. 48.

Gene. 41.

Judic. 3

1. Regū. 7

2. Par. 25.

4. Reg. 9.

RVPERTI IN CANT. CAN. CA. III.
saias. Post istos duodecim propheta, quorū libri
extant, qui & minores dicuntur, & fiunt quadra
gitaduo. Quadragesimus tertius Hieremias, qua
dragesimus quartus Ezechiel, q̄dragesimus quin
tus Daniel, & cū eo tres socij eius Ananias, A
zarias, & Misahel, & fiunt quadraginta octo.
Quadragesimus nonus Esdras, quinquagesimus
Neemias, quinquagesimus primus Zoro
babel, quinquagesimus secundus Iesus sacerdos
magnus filius Iosedech in reuersiōe captiuitatis
& reedificatione ciuitatis uel tēpli. Quinquage
simus tertius cū regina Hester Mardocheus, q̄
ambo, iure, pro uno reputatur q̄a regalis digni
tas siue sublimitas Hester fuit Mardochei gladi
us. Quinquagesimus quartus Mathathias, quin
quagesimus quintus Iudas Machabæus. Post il
lū Ionathas et Symon duces alter post alter suc
cesserunt, & deinde Iudas & Ioannes, q̄ & Hir
canus filij Symonis, nouissimi contra Pardum, i.
regem Græcorū præliati sunt & fiunt quinqu
gintanouem. Quibus adde hunc ipsum, per quē
spiritus sanctus hæc locutus est regem Salomo
nem, & fiunt sexaginta. Nam Iosaphat rex fue
rat quidem de fortibus, sed non de fortissimis I
rael, quia impio præbuit auxilium, & his qui o
derunt dominum amicitia iūctus est per Atha
ham filiam Iezabel uxorem filij Iorā, quæ cul
tum Baal introduxit in Hierusalem & omnem
impietatem, propter quam necessarij fuerūt gla
dij fortissimorū Irael. Omnes tenentes gladios,
& ad bella doctissimi. Vere tenentes & iure te
nentes gladios, tam sacerdotes, q̄ reges, tam pa

Danie. 3

3 Re. ulti.
2 Para. 20

COMMENTARIORVM LI. III. 42.

triarcha, q̄p̄ duces, tam prophetæ, q̄p̄ iudices, si
 rationem temporis supradictam rite cōsideres.
 Nondum enim processerat sponsus de thalamo
 suo, & ad hoc laborabat diabolus per satellites
 & comministros suos, reges Aegyptios, reges
 quoque Israeliticos scissos a domo David, reges
 Assyrios siue Babylonios, reges Persicos siue
 Mædos, reges Græcos siue Macedonicos: labo-
 rabat (inquam) & laborauerat atque contende-
 rat diabolus serpens antiquus oblistere uolens
 dei proposito, ne impleretur promissio, ne collo-
 careretur hic lectus siue thalamus, ne esset unde
 nasceretur hæc beata & dilecta uirgo, de cuius
 utero procedere oportebat dilectum tanq̄ spon-
 sum de thalamo suo. Isti erant timores nocturni
 quos dicit hoc modo, uniuscuiusque ensis super
 femur suum propter timores nocturnos.

Hinc uere ad bella doctissimi, q̄a cur bellaret
 cām præ oculis habebant huiusmodi. Et reuera
 pro causæ huius consideratione, percutiendo &
 occidendo impios, iuuat & delectat siue Heli-
 am siue quemlibet alium prophetam aut sacer-
 dorem audire dicentem: Maledictus qui retra-
 hit gladium suum a sanguine, quia uidelicet ille
 erat sine zelo iustitiæ. Miræ spectaculū, quia cū
 hæc diceret ille realis siue tēporalis rex SALO-
 MON, habebat & ipse sexaginta fortes ambi-
 entes lectum suum, id est, pacatissimum & quie-
 tissimum regnum suum. Nam de patre suo Da-
 uid sibi relictos habebat fortes triginta & septē
 quorum primus ELEAZAR filius patris Da-
 uid Ahoi, nouissimus scribitur Vria Ethæ 9. Et q̄

2. Reg. 23

RVP. IN CAN. CAN, CA .III.
dem mystica lrā sic se habet; Eleazar inter tres
fortes, & Abisay frater Ioab, filius Saruia, prin-
ceps erat de tribus, & hæc fecit Banaias filius Io-
iada, & ipse nominatus inter tres robustos, qui
erant inter triginta nobiliores, tanquam ad my-
sterium intendens eorū, qui propter fidem trini-
tatis agonizaturi erant, quasi distinctis ordinib.
secundum triginta & tres, qui uterq; numerus
ternarius est, alter singularis, alter decenus, sed
in summa omnes triginta septem sunt. Quibus
adde principes undecim, quos habebat rex Salo-
mō, regnās super oēm Israhel, & duodecim præ-
fectos qui præbebant annonā regi, & domui e-
ius, quos omnes, uidelicet & principes & præfe-
ctos, suis ex nominibus scriptura cōmemorat,
& fiunt sexaginta, excepto quod Banaias filius
Ioiaadæ, uir fortissimus & magnorū operum, hoc
pacto bis nominatur. Illi sexaginta fortes ex for-
tissimis Israhel, tam uirtute animi quam corpo-
ris fortitudine, tūc tēporaliter ambierunt lectū
id est, tutati sunt quietissimum regnum Salomō-
nis temporalis, & sicut in cæteris laudabilibus,
atq; memorabilibus, quæ gessit idem Salomon
ita & isto numero fortium magnum sacramen-
tum, perpulchrum rex sapiētissimus prospexit
mysterium, de quo iam pro posse dictum est. Et
tunc quidem gladij (sicut iam dictū est) necessa-
rii fuerunt: nunc autem sola necessaria sunt testi-
monia scripturarum, & ipsæ inter eosdem gla-
dios diuinitus prouisæ sunt, ut tunc conderetur
quæ nunc in suo tempore legerentur, quas legē-
tes atq; credētes uitam in ipsis haberemus. Vñ
de protinus sequitur,

¶ Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum ascensum purpureum. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem.

¶ Ferculum nancq; regis Salomonis, scripturæ sunt ueritatis, omnes una mensa domini cuncta regentis, & omnibus prouidentis, quemadmodum Psalmista dicit. Dominus regit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit nisi fecit me studere in scripturis? Ibi regit me, scilicet ne quid præte intelligā, & nihil mihi deerit, uidelicet quod ad intelligendum mihi necessarium sit, Altissimum est huiusmodi ferculum & habet ascensum. ¶ Qualem ascensum? Purpureum. Quid est ascensus purpureus? Deus & homo Christus pro salute hominum passus & sanguine suo purpuratus. Istud credere. ascendere est. Qui sic ascendit, illum ad refectionem uitæ, quæ est in scripturis diuinitatis admittit. Nam qui sic non ascendit, q; nō credit, nūq; scripturas intelligit, Iccirco Iudæi non intelligunt, & cæci sunt, q; nō ascendunt p hūc ascēsum purpureū: nō credunt Christū de Maria uirgine natum, & eum qui a patribus ipsorum crucifixus est, deū esse ac dominum, regem Salomonem uerq; regē æternum. Exempli gratia. Deus iudicium tuū regida: & iustitiam tuam filio regis, &c. Quomodo hæc & horum similia intelligit, qui alium Salomonem, alium regem siue filium regis non recipit, nisi illum hominem, qui suo tempore re-

F 3

Iohan. 5

Ferculum Salo. sunt scripturæ. Psal. 22

Ascensus purpureus Chrūs est.

Ferculum
de lignis li
bani

Deut. 8.
Matth. 4.

Quid aurum
& argētū
in scriptu.
Psalm. 18.
Psalm. 11.

gnauit, & mortuus est, sicut cæteri homines: Ni
mis arduum est illi ferculum hoc regis, nec atin
gere potest quicquam de uitalibus cibis, quos i
bi sapientia præparauit. ¶ Vnde rex Salomon
hoc ferculum fecit? De lignis libani, id est, de ho
minibus sanctis, hominibus fidei imputribilib.
quorum quandam similitudinem habent ligna
libani, id est, Cedri, per id quod sunt natura im
putribilis, Quomodo fecit? Eo uidelicet modo,
quo ad illos factum est uerbum domini. Ipse e
nim rex Salomon erat uerbum domini, & per
spiritum sanctum corda illorū impleuit, & lin
guas disertas fecit, ut de cœlestibus scirent eloq,
qui non ab hominibus neq; per homines fuerāt
docti, atq; ita locuti sunt & scripserunt, quæ pa
seua uitæ, in quibus homo uiuit, quemadmodū
ipse dicit: Non in solo pane uiuit homo, sed in o
mni uerbo quod procedit de ore dei. Ibi est ar
gentum, ibi est aurum, nam columnas eius fecit
argenteas, reclinatorium aureum. Quod est illud
argentum, & quod illud aurum?

¶ Argentum illud est exterius eloquium ualde
nitidum; aurū uero interior maiestas sensuum.
Aurum, inquam, imo desiderabilia sunt sup
aurum & lapidem præciosum multum, quæ intrin
secus latent: nitidiora uero super argentum, quæ
extrinsecus patent. Eloquia domini (inquit psal
mista) eloquia casta, argentum igne examinātū
probatum terræ, purgatum septuplum. Qd di
cit casta, quod dicit argētū: ad hanc similitudi
nē dicit, quia sicut casta mulier a labe corruptio
nis est immunis, & sicut argētū bene excoctū
a cunctis sordibus redditur uacuum: sic uerbis

COMMENTARIO. LIB. III. 44

siue eloquijs domini nihil falsitatis, nihil superfluitatis potest esse admixtum. Cunctam hominum sapientiam, cunctam rhetorum seculi huius eloquentiam exuperat hoc regis Salomonis ferculum, scilicet omne canonicarum corpus scripturarum, unde hic animæ uiuere incipiunt & in aeternum uiuunt. Media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quomodo constrauit ipse dicat rex Salomon: Audiuimus, quia dicit ipse. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetæ. Dixerat enim, interrogatus a Pharisæis, quod esset mandatum magnum in lege: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum: Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Statimq; intulit. In his duobus mādatis, uniuersa lex pendet & prophetæ. Vere dixit, & antiquam ueritatem dixit. Quid enim aliud ab antiquo dominus petit? Et nunc Israel (inquit Moyses) quid dominus deus tuus petit a te, nisi ut timeas & diligas eū in toto corde tuo, & in tota anima tua? Ergo media ferculi rex Salomon charitate constrauit, id est, in medio scripturarum principatum charitatis posuit quia reuera de quo pendent cætera omnia, illud recte medium principale dicitur & est.

¶ Ut quid media taliter caritate cōstrauit? Propter filias Hierusalem. Quas propter filias Hierusalem? Quæ sunt illæ filiæ Hierusalem? Animæ fideles, amantes quidem Hierusalem ueluti matrem, sed uirilem, id est, perfectam, nec dum habentes in operibus iustitiæ uirtutem, scz in hoc

I. Tim. 1.

Ma th. 22

Deut. 10

RVP. IN CANT. CANTIC. CA. III.

ut omnia relinquere propter regem Salomonē,
& suum quoque pro illa ualeat erogare sanguinē,
aut in uirgineo proposito sacrā & beatam spon-
si & sponsā, dilecti & dilectā, de quibus hic ser-
mo est, iugem celebrare festiuitatem. ¶ Quomo-
do uel in quo filiabus huiusmodi proficit, quod
media ferculi rex Salomon caritate constrauit?
Nimirum in eo quod facere possunt, & suum fa-
ciunt illud quod est aliorū, quod est uirorum siue
fortium. Verbi gratia. Non sunt carne uirgines,
sed bonum uirginitatis in te, o beata Maria, dili-
gendo, suum faciunt. Non alia prater te genuit
regem Salomonem, regem tam magnum, tam
magnificum: sed illā, diligendo in te hoc tā gran-
de priuilegium, regis eiusdem matres fiunt. Itē.
Non sunt martyres, neque sufficiunt inter fortes
præliari, & pro amore regis Salomonis fundere
sanguinem suum: sed martyres diligunt, & dili-
gendo illos, gloriam eorū suam faciunt. Ampli-
us dicam. Non sunt dii, sed diligēdo deum, dii uel
filij dei sunt, sicut scriptū est. Ego dixi dii estis.
& filij excelsi omnes. Proinde quod sequitur.

Psal. 81:

¶ Egredimini & uidete filia Syon regem
Salomonem in diademate, quo coronauit
eum mater sua, in die desponsionis illius, &
in die letitiæ cordis eius.

¶ O igitur filia Syon, siue filia Hierusalem,
quoniam ferculum eiusmodi fecit sibi rex Salo-
mon, & quoniam propter uos media charitate
constrauit, uenite ad nuptias: Venite & aspici-
te, egredimini & uidete hunc regem, hunc Salomo-

h Caritas
alterius bo-
num, suū
facit

nem pacificum, & pacis principem, in diadema
 te regali, in charitate nuptiali: qualis, quantus,
 quam gloriosus sit. Nolite hoc solum considera
 re, qualis sit in carne mea, qualis natus in diuer
 sorio, qualis collocatus in præsepio. ¶ Egedimi
 ni ex istis angustijs, & uidete illum in diadema
 te suo, quo coronauit eum mater sua, scilicet an
 tiqua patriarcharum, & prophetarum ecclesia, cuius
 fidei promissus est, cuius de carne progenitus
 est. Antequam nasceretur, fecit ei mater sua illa
 præciosum diadema, quo coronari deberet, &
 unde cognoscendus foret magnus & spectabilis
 rex. Quod est illud diadema? Nimirum clarissi
 ma propheticae ueritatis autoritas: cuius quot
 sunt præconia, tot gemmarum, tot præciosorum lapi
 dum, est huius Salomonis diadema: in die despõ
 sionis illius, quo de utero meo, tanquam spõsus
 processit de thalamo suo, & in die lætitiæ cordis
 eius, quo spinea coronatus corona, laborem cõ
 summavit, & subsequenti lætificatus resurrectio
 nis triumpho. Et in die lætitiæ illius, & in die de
 sponsonis illius, in illo diademate uidendus, & ex
 illo est diademate quantus sit agnoscendus. Exẽ
 pli gratia. Paruulus natus est nobis: filius datus
 est nobis, & cætera, usque, amodo & usque in
 sempiternum. Et alibi. Catulus leonis Iuda, ad
 prædam fili mi ascendisti. Quiescens accubuisti
 ut leo & quasi leena. Quis suscitabit eum? Nõ au
 feretur sceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus
 eius, & cætera. Ex huiusmodi sententijs & dictis
 propheticis, ex huiusmodi auro & lapidibus, &
 multis, q̃ præciosis, fabricatum uel compositu
 est diadema regis ueri Salomonis. ¶ Nolite er

Quo coro
 nauit eum
 mater sua
 s. antiqua
 ecclesia
 prophetarum

Psal. 18

Esaiæ. 9

Egedimi
 ni filia Sy
 on.

RVP. IN CANTI. CAN. CAP. IIII
solummodo in præsepio considerare, sed egredi-
mini mente ex isto, in quo natus est, diuersorio:
& ex illo, in quo iudicatus est, Pilati prætorio si-
ue auditorio: & uidete eum in præsepio simul
& in diademate, in cruce simul & in ea qua co-
ronauit eum deus pater gloria et honore. Et quis
fructus uisionis eius? Ille nimirum, qui in pro-
pheta promittitur, regem in decore suo uidebunt
oculi eius. Qui enim hic, ubi ambulamus per fi-
dem & nondum per speciem, uiderit & uidere
uoluerit per speculum & in ænigmate regem Sa-
lomonem, in tali diademate: uidebit eundem in
decore suo regem, uidebit eum facie ad faciem,
quando, ueniente eo quod perfectum est, euacu-
atum fuerit quod ex parte est.

1. Cor. 13.

CA. IIII.

Sequitur:

¶ Quam pulchra es amica mea, quam pul-
chra es: Oculi tui colubarum, absque eo
quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut
greges caprarum, quæ ascenderunt de mō-
te Galaad. Dentes tui, sicut greges tonsa-
rum, quæ ascenderunt de lauacro: omnes
gemellis fetibus, & sterilis nō est inter e-
as. Sicut uitta coccinea labia tua, & elo-
quium tuū dulce. Sicut fragmen mali pu-
nici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinse-
cus latet. Sicut turris Dauid collum tuū,

quæ ædificata est cū propugnaculis. Mil-
le clypei pendēt ex ea, omnis armatura for-
tium. Duo ubera tua, sicut hinnuli capreæ
gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspi-
ret dies, & inclinentur umbræ.

¶ Pulchritudo admirabilis, quam sic admira-
tur & collaudat pulcherrimus author ipse pul-
chritudinis septem præconijs. Considerauit o-
culos, capillos, dentes, labia, genas, collum, &
ubera, & pro singulis dilectus singula decanta-
uit dignæ collaudationis capitula. Audiant hæc
pueri, & sic se habeant ad cantationem huius-
modi, sicut filij nuptiarum læti, & iocundi, lon-
ge dissimiles illis, quibus ipse quodam loco di-
cit: Cantauimus uobis, & non saltastis, id est,
monstrauimus uobis ea quibus delectatur deus
& ad illa uosmetipsos aptare neglexistis.

Math. II.

¶ Quid enim septem istis modulis decanta-
tur? Quid in te, o dilectissima dilectarum, uir-
go uirginum, laudatur a dilecto laudabili, quæ
laudat omnis chorus angelorum? Laudatur
simplicitas, munditia, innocentia, doctrina, ue-
recundia, humilitas, mentis & carnis integritas,
siue incorrupta uirginitas. In oculis simplici-
tas, in capillis cogitationum tuarum munditia,
in dentibus innocentia, in labijs doctrina, in ge-
nis uerecundia, in collo humilitas, in uberi-
bus tuis admiranda & spectabilis est cum fec-
unditate uirginitas. Simplicitas tua, pru-

RVP. IN CAN. CANT. CAP. III

dentia tua est: munditia tua, supernorum desiderium est: innocentia tua, religiositas est: humilitas tua, uera contra diabolum fortitudo est: uirginitas tua, matrum siue matronarum decus est. Hi sunt dulces moduli musicae coelestis, quos libenter audimus & intelligimus in uerbis istis iam diligentius pertractandis: Primum hoc est pulchritudine praedicamentum.

¶ Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.

Septē proprietates columbarum.

Quo Maria sicut columba

Luca. 2

¶ Oculi columbarum & oculi coruorum, hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidientium. ¶ Simplicitas columbarum septem habet insignia uirtutum naturalium. Haec namque auicula, primum sine felle est, deinde nihil uitium comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluentia residet, ut uenientem accipitrem ex umbra praecognitum effugiat perniciter. ¶ Tu maxime, o misericordiae mater, sine felle es: nihil enim unquam habuisti inuidiae, nihil odij, quod familiare est rapacibus coruis. Nihil uiuum columba comedit, & tu longe ab illis es, de quibus scriptum est, qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Pullos alienos columba nutrit, & nos qui eramus alieni secundum carnem agnere tuo, ecce uiuimus tuis meritis. Grana candidiora columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum dei. Columba in petris nidificat, & tu in solitudine fidei permanens, euasisti

serpentis antiqui uenena. Columba gemitū pro cāntu habet, & tibi gemere dulce fuit, eo quod prae cunctis mortalib. mente uulnerata esses. Columba iuxta fluēta residet: tibi autem uel tuo peccatori omne fluentum scripturarū, quam cōtiguū est: Nunquam aduentus spiritalis accipitris tibi esse improuisus, aut te consequi, immo nec tibi appropinquare potuit.

¶ Igitur oculi tui columbarū, & hęc uera pulchritudo est, absque eo quod intrinsecus latet, quod solus in te deus uideret: nobis autem quia inexpertum, iccirco inefabile, immo & incogitabile est. Si enim quispiam dixit, & teste deo uel conscio, non mentiens dixit, raptum se fuisse in paradysum, siue usque ad tertium cœlum, ita ut nesciat, siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit, & audisse archana uerba, quæ non licet homini loqui: quanto magis tu regina cœlorum p̄sape cœlestibus interfuisti: quippe quam & circumsteterunt obstetricum uice, gloriam deo concinentes, angeli: & inter hęc didicisti uel assecuta es aliqd, quod latet & latere nos debet.

¶ Capilli tui, sicut greges caprarū, quæ ascenderunt de monte Galaad.

¶ Qui greges caprarum, uel quando greges caprarum apparuerunt de monte Galaad? Vtique greges rationales, greges caprarum rationalium tunc apparuerunt, quando cœperunt homines eiui modi esse, de qualibus Apostolus dicit. Circueuerunt in melotis, in pellibus caprinis, & cœtera usque, & in cauernis terræ. Quando cœ-

Absq; eo quod intrinsecus latet
2. Cor. 12.

Luc. 2

Greges caprarū, prophete sunt & filij eorum
Heb. 11.

RVPER. IN CANT. CANT. CA. III
perunt esse homines eiusmodi, uel unde apparuerunt homines huiusmodi conuersationis? Nimirum quando IESABEL interficiebat prophetas domini, tunc apparuerunt de monte Galaad, id est, de ciuitate eiusdem nominis Galaad, sita ad radices montis Galaad. Sic enim scriptum est. Et dixit Helias Thesbytes, de habitatoribus Galaad ad ACHAB. Viuit dominus deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei uerba. Et factum est uerbum domini ad eum dicens: Recede hinc, & uade contra orientem, & abscondere, & cetera.

3. Reg. 17

¶ Hæc dixit, & hæc fecit ille primus autor, & institutor eorum, qui dicti sunt filij prophetarum, quos fuisse monachos in ueteri testamento, consentit autoritas patrum uenerabilium. Et recte dicuntur apparuisse, quia iam dictus institutor illorum, Helias, sic repente illic introditur, ut antea nusquam scriptura meminerit, quis uel unde fuerit progenitus.

3. Reg. 18.

¶ Qui capilli tui uel unde capilli tui, similes gregibus illis. Nimirum cogitatus tui subtilissimi in eo fuerunt, ut fugeres ad desertum gentium, propter sanguinem quem synagoga multum effudit; sicut illi in solitudines fugerunt, propter sanguinem quem Iezabel primum sudit: secundum nomen suum, quod interpretatur, fluxus sanguinis, interficiens prophetas domini. In hoc similes illis gregibus capilli tui, id est, sicut illi, imo plus quam illi, omnes cogitatus tui, omnis meditatio tua, solitudinem & requiem in omnibus quæsiuit: procul a tempestatibus Iu-

daicis, qui suam iustitiam statuere uolentes, iustitiæ dei subiecti non sunt: synagoga peccatrix, & per omnia IEZABELI similis, quam Helias (quod interpretatur, dominus Deus) & post eum filij prophetarum, non sine causa fugerunt, iuxta illud: Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, & expectabam eum qui saluum me fecit, a pusillanimitate spiritus & tempestate. Et tu columba illis similis, & quis illorum tibi columbæ similis, & hæc similitudo in capillis, non solum propter illa, quæ iam dicta sunt, uerum etiam, quia tu quoque longum in cogitationibus tuis, præscia futuræ passionis filij tui, pertulisti martyrium: sicut illi diu egentes, angustiati, afflicti, oēs testimonio fidei probati inuenti sunt,

Eccl. 24.
Rom. 10.

Psal. 54.

Hebræ, II

¶ Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas.

Quàm pulcher ordo? Primum oculi, & post oculos capilli, post capillos dentes lauantur innocui.

¶ Respicite amici ad sinistram, considerate Eruam, mulierem odiosam, huic dilectæ oppositam, & oculis, & capillis, & dentibus, & labijs, & genis, & collo, & uberibus infauftis. Oculi eius nõ sicut ce lumbarum, imo sicut oculi coruorum rapacium, Scriptum est enim, Vidit igit

Gene. 5

RVP. IN CAN. CANT. CA. III.

tur mulier lignum, quod bonum esset ad uescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu eius & comedit. Habet autem ambitionē hīdōi, comedite & eritis sicut dī. Ergo capilli eius, i. ābitio eius, non sicut supradictarū greges caprarū, quāliū est cōleste desiderium, sed sicut ille princeps super omnes filios superbīā, qui dixit in corde suo, ascendam super altitudinē nubium, similis ero altissimo. ¶ Dentes uero eius quales fuerunt? Nimirum sicut dentes leonum, qui momorderunt, & mordēdo uetitū, uenturæ posteritatis suæ animas interfecerunt. Si enim de filijs eius ueraciter dictū uel scriptū est, filij hominum, dentes eorū arma & sagittæ, & illud: Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet dominus: quanto magis de illa, quæ tali consilio momordit, cuius morsus tam malus prouentus extitit, recte quis dicat, quia dentes eius arma ferrea fuerunt, dentes eius molæ siue molares fuerunt. ¶ At tui dentes o amica mea, sicut grex tonsarum, quæ ascēderunt, id est, certissime ascēdēt de lauacro. Cū enim posuero, siue de memetipso, de latere meo lauacrum regenerationis, lauacrum sanguinis & aquæ profudero, sanctique spiritus inuocationē dederō, tunc lauabūtur oues, pro quibus animā meam pono & mundabuntur eodem lauacro, nec emundatione simplici contentæ, uellera sua deponent, uellera rerū, uellera facultatū suarū, ut nihil habeāt proprium, sed sint illis omnia communia. Huiusmodi tonsæ omnes sunt gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas. In quo gemellis foetibus? In eo uidelicet, quod & præce-

Job. 41.
Eiaia. 14.
Dentes E.
uæ.
Psal. 56
Psa. 57

Dentes
Mariæ.
i. Ian. 19.

COMMENTARIORVM LI. III. 49.

ptum impleuerunt uel custodierunt, & consiliū suo addiderunt. Quod est præceptum, aut quod consiliū: Vtiq; præceptum est, nō rapere aliena: consiliū, relinquere etiam sua. Consiliū istud cum præcepto sibi et composuerunt, & hoc est bonum geminum, hæc est fœcūditas fœtū gemellorū. Sic sunt o amica mea dentes tui, id est, talitū innocentiam tibi proponis, cū eiusdem innocentia magistra sis, multo excellētior qualibet ouium siue arietum talium; quorū utiq; non est, dentibus male uti, scilicet inuicem mordere, uel detrahere, & ab inuicē consumi. Et qui dem grex ille, quicunq; talis est, te sibi magistrā scit, tu autem cunctis humilior, de omībus pene altiora sentis, & uideris tibi capras & oues meas imitari quas longe præcedis.

Matth. 5.

Galat. 5.

¶ Sicut uitta coccinea labia tua & eloquium tuum dulce.

¶ In quo sicut uitta coccinea labia tua? Nimirū in eo, quod sermo tuus a ueritate non discordat, imo cum ueritate multum concordat. Principium ueritatis, hoc est, ut non defendat se contra deum, imo accuset ante deum quispiam filiorum uel filiarum Eux, quæ dissoluit amicitiam inter se & deum proterua defensione. Si uittam huiusmodi habuisset, si uinculo perfectionis, quæ est dilectio, sese creatori astrinxisset, paries inimicitiarum in medio nō surrexisset. In labijs tuis, confessio & pulchritudo est, labijs tuis sanctitas & magnificentia est. Illa deo fuit muta, tu autem magnificasti dominum mente ardentissima, uoce suauissima, & hæc est uitta coccinea.

Coloss. 3.
Ephesi. 2
Psalm. 95

RVP. IN CANT. CAN. CAP. III.

1. Cor. 6
Matth. 12

quia charitas est ignea, qua bene cum eo ligata, sic deo adhæstisti, ut unus cū eo spiritus sis. Hinc eloquium tuum dulce, quia uidelicet ex abundantia cordis os loquitur, & dulcedinem, q̄ abūdat interius, sapit sermo, qui redundat exterius.

Iosue, 2.
Lucæ, 1.

¶ Ecce Rhaab meretrix dulcis eloquij tui uittā coccineam, siue funiculum coccineum in fenestra sua ligauit, signum suæ fidei, q̄ nuntios Iosue siue Iesu suscepit atq; saluauerit: dum Ecclesia quondam peccatrix, & idolatriæ meretricio sordida, & dulce eloquiū tuum, quo magnificauit anima tua dominum, pignus suæ salutis iugiter personat, & omnem doctrinam euangelicam, in qua ipsos apostolos tua sine dubio labia confirmauerunt, integra semper fide prædicat.

1. Cori. 2.
1. Tim. 1.
Psal. 44.

¶ Et de omni quidem anima, quæcunq; diuersa sentientes ad unitatem sua prædicatione cōstrinigit, ut id ipsum dicant omnes, & hoc agit in charitare & fide non ficta: uerum est dicere: quia labia eius sicut uitta coccinea: sed in ista gratia tu cæteris omnibus es incomparabilis post me dilectum tuum, cui specialiter spiritus in Psalmo dicit: Diffusa est gratia in labijs tuis.

Quid est malū punicum?

¶ Sicut fragmē mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.

¶ Malū punicū dicitur, eo q̄ ex punica regione sit genus eius translātū. Idem & malū granatū, eo q̄ intra corticis rotunditatem granorū contineat multitudinē. Negant medici mali huius cibo corpora nutriri, sed eo sic utendum opinantur ut medicari potius nō alere uideatur. Ita, inquit genæ tuæ sicut fragmen mali punici, i. uerecum

da es sicut decet uirginē, longe dissimilē filiabus illis, quarū cui libet dicēdum fuit, frons mulieris meretricis facta est tibi, & erubescere noluisti. ¶ **F**ragmen mali punici & rubet, & amplius q̄ integrū malum redolet. Sic tu & singulariter ue recunda es, & multis per bonam opinionem in bono exemplo proficies. Quid autem est dicere, absq̄ eo quod intrinsecus latet, nisi ac si diceret, & illud, quod intus in conscientia latet, amplius laudabile est? O uere laudabilis uerecundia, ubi & intus conscientia munda, & foris facies uerecunda est. Nam ubi est aliquid: quo mens erubescat, non a deo laudabile est, si conspectā faciem rubor perfundat. Igitur tua uerecundia quid est nisi religiositas summa? Et hæc uirtus, sine dubio, malo punico debuit assimilari, quia gratiosa est intuentiū oculis, & interdum suo silentio non minus ædificat q̄ sermo prædicationis. Vnde in tunica pontificis deorsum ad pedes eiusdem tunicæ: Facies (inquit dñs ad Moysen) per circuitum, quasi mala punica ex hyacintho purpura & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis ita ut tintinnabulū sit aureū aliā & malū punicū rursusq̄ tintinnabulū aureū aliud & malū punicū, & uestietur ea Aaron, i officio ministerij, ut audiatur sonitus, qñ ingreditur & egreditur sanctuarium, in cōspectu dñi, & non moriatur. Malū q̄ppe punicū in medio tintinnabulorū. religiosum atq̄ oposum est silentiū, maxie sexus feminei, i societate fidei, uel doctrinæ prædicatorū: qualis tu præcipue fuisti uirgo uirginū, in adiutorio uel etiā regimine prædicatiū apostolorū, cuius & si uerba nō leguntur uel audiuntur,

Hier. 3

Exod. 28.

RVPER IN CANT CANT. CA. III
ubi prædicauerunt: opera tamen uel merita non ignorantur, nō minora, imo maiora tinnitu prædicantium. ¶ Illud quoq; factitium malum punicum rubicundum erat, utpote non ex solo hyacinto, qui color aerius uitam significat cœlestē, uerum etiam & ex purpura & cocco bis tincto factum. Et ita genæ tuæ, o dilecta uerecundia, et magistra competentis uerecundiæ siue religionis necessaria: cuius uerecundia tanto est laudabilior, quanto conscientia gloriosior tutior atq; securior.

¶ Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis.

1. Para. II
Turris
Dauid hu
militas ē:
Esa. 5.

¶ Quid erat turris Dauid? Putasne illa turris manufacta, de qua legitur, cœpitq; Dauid SYON, hæc est ciuitas Dauid. Imo turris Dauid nō manufacta fuit, cui tuum o dilecta collum debeat assimilari, & hæc est humilitas Dauid. Atq; hic sensus placet magis. Filiæ Syon (ait dominus deus apud Esaiam) eleuatae sunt & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorū ibant & plaudabant. Hæc fuit superbia illarum. Propterea expugnari potuerunt. Tuum autem collum nequāq; extensum fuit, sed est sicut turris Dauid, id est sicut humilitas Dauid, per quam ille coram deo fortis, & contra homines stetit inexpugnabilis.

1. Reg. 24

Ipse enim quasi tenerimus ligni uermiculus, & cum esset rex unctus, dixit ad Saul, cum eum ille persequeretur. Quem persequeris rex Israel quæ persequeris? Canem mortuum, & pulicem unum. Turris ista ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea, omnis arma

tura fortium, id est, hanc eius tantam humilitatem ceteræ uirtutes consecutæ sunt, maximeq; fortitudo & sapientia sicut scriptum est: David sedens in cathedra, sapientissimus ipse est, quasi tenerrimus ligni uermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. O qualis hæc turris, qualia propugnacula? Ex ea mille clypei pendent, omnis armatura fortium, quia propter humilitatē accepit, ut caneret & scriberet uerba fortitudinis, uerba sapientiæ & ueritatis: tam multa, ut mille narius numerus uult intelligi: tam fortia, ut omnibus exinde armatis fortibus nihil falsitatis obistere possit. ¶ Ita collum tuum, imo & ultra quæ turris illa, collum tuum, id est, humilitas tua, quæ sedet uel paret in collo tuo non extento, ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Nihil enim deest illic omnium quæ continentur in scripturis ueritatis, & neq; inuisibilis diabolus, neq; uisibilis homo hæreticus, e contra potuit unquam uel poterit. Adde illud, quod maximum est, quia uerbi, cuius mysterij consecuta est ut caneret humilitas patris tui David, uerbi inquam eiusdem substantiam concepit, & incarnatam peperit humilitas tua, o filia David.

¶ Duo ubera tua, sicut duo hînuli capræ gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspi-ret dies & inclinentur umbræ.

¶ Duo ubera uere gratissima atq; pulcherrima, duo ubera manu altissimi formata. Hæc sunt uirginitas & fecunditas quarum pulchritudo o in tuis dilecta uberibus castis, uberibus fœmineis quæ

2. Reg. 25

Coll. Mæ.

Duo ube.
uirginitas
& fœcund.

RVPER. IN CANT. CANT. CA. III
me lactauerunt, maxime spectanda est. Spectate
amici ubera hæc, imo in uberibus istis duo hæc
uirginitatem atq; fecunditatē. Nonne sunt hæc
sicut duo hinnuli capreæ gemelli? Nunquam ui-
sum est simile huic in motibus siue collibus no-
stris, sed neq; uidebitur in sæculis superuenturis
ut uni capreæ fiant duo tales hinnuli gemelli, ut
uni feminae contingat quatenus eiusdem uberi-
bus & filium lactet & uirgo sit. Aspicite hoc &
admiramini, uidete & congratulamini, quia ca-
prea hæc talis hinnulos ita geminos edidit, quia
femina hæc, dū quasi caprea per montes exiit,
dum celestibus uel supernis animo intendit, ge-
mella hæc plenæ gratiæ dona feliciter apprehen-
dit, ut mater & uirgo sit. ¶ Quid faciemus ge-
mellis istis? Pascuntur, & pascantur in lilijs do-
nec aspiret dies & inclinentur umbræ. i. secreto
custodiantur, in silentio habeantur, nec publice
prædicentur, quod ita sint gemelli, donec resur-
gam a mortuis, quod est aspirare diē, & inclina-
ri umbras mortalitatis. Omnino secreta sunt in
lilijs hæc, id est in illis siue penes illos, quibus in-
est & candor & suavis odor castitatis, qualium
prima fuit, cuius in utero infans ad odorem no-
strum exultauit longe a filiabus illis, quæ sunt
quasi septem dæmonia, septem istis prædicamē-
tis tuæ pulchritudinis, quæ nūc edixi, contraria:
scilicet altitudo oculorum, compesitio capillorū
uoracitas dentium, incontinentia labiorum, irre-
uerentia genarum, colli erectio nimia, subactio-
nis atq; cōfractionis fræuens iniuria. Tempus
erit, quando hæc tua quæ nunc secreta sunt, oportet
prædicari ad gloriam dei: Prius hoc fiet.

Luc. 1.
Lucæ. 8
Septē. ui-
eia.

¶ Vadam ad montē mirrhæ & ad collem thuris. Quomodo uadam?

¶ Ascendam Hierosolymam, & cōsummabuntur omnia quæ scripta sunt de me: Tradar em̄ gentibus ad illudendū & flagellandum, & post q̄ flagellauerint crucifigent & occident me.

Matt. 16.
& 20.

¶ Hoc erit ire ad montem mirrhæ, scilicet mortificari uel occidi, sicut a patribus istorum mortificati sunt prophætæ. Tertia die resurgam a mortuis, & deinde ascendam in cœlum & sedebō ad dexteram patris, iuxta illud: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis. Hoc erit ire ad collē thuris. Exinde nanq; cognoscetur & prædicabitur, quia sum deus, iuxta illud: Et uocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, deus. Hoc prædicabitur, & sequentibus signis confirmabitur, atq; ita fiet, ut mihi thus offeratur, tanq; deo uero, destructis simulachris gentiū & aris dæmonū, qb. hactenus ab ignorātib. & errantib. incēsum offertur & sacrificiū. Quid deinde?

Psal. 109.
Esa. 9
Mar. ult.

¶ Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de libano sponsa mea, ueni de libano, ueni: Coronaberis de capite amana, de uertice sanijr & hermon, de cubilibus leonum, de montibus Pardor.

¶ Cum pertrāsiero montē mirrhæ & peruenero ad collē thuris. i. cū resurrexero a mortuis atque coronatus gloria & honore resurrectionis & immortalitatis, sedensq; ad dexterā patris adorari, & thure, i. omī diuina religiōe honorari cœpero

deus unus cum patre & spiritu sancto : tunc demum & tu coronaberis, tunc demum hæc loquar ad te, Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Quomodo hæc loquar ad te? Nimirum magna & manifesta euangelij prædicatione,

Et nunc quidem pulchra es, sed nondum apparuit quod tota pulchra sis, & quod macula non sit in te, quod scilicet uirgo cõceperis uel genueris, & uirgineis uberibus lactaueris me. Hoc prædicabitur gentibus, quod adeo macula non sit in te. Tunc demum loquar tibi: Veni de libano sponsa mea, ueni de libano, ueni, coronaberis

Unde coronaberis? De capite amana quod interpretatur nocturna auis, de uerice sanij: quod interpretatur dens uigiliarum, & hermõ quod interpretatur anathema. Venies de libano, quod interpretatur candidatio, id est, migrabis de corpore isto, corpore candido, corpore uirgineo, & coronaberis de omnibus his, id est, de corpe uel

I. Petri. 5

Leonũ cubilia

membris illius, qui nominibus istis recte denotatur, de regnis mundi huius. **R**egna nanque mundi huius quædam capita uel quidam uertices recte dicuntur nocturnæ auis, & dens uigiliarum, & uere anathematizati diaboli, a deo separati, qui cum sit princeps tenebrarum, & tanquam leo rugiens circumeat, quærens quem deuoret, recte & nocturna auis & dens dicitur uigiliarum. Ipsa eadem regna & cubilia leonũ, & mōtes dico Pardorum: quia uidelicet reges regnorum reges Babyloniorum, & Persarum, atque Medorum, reges Græcorum, reges & consules siue imperatores Romanorum, quid nisi leones & Pardi dicendi sunt, qui tot bellis, tot cædibus or-

hem terrarum lacerauerunt? De talium leonum cubilibus taliumq; Pardorum montibus tu amica mea coronaberis. Quomodo? Videlicet credent in me fructum uentris tui, & eorum creditum salus corona tua erit. Ita coronaberis, ut et in caelis regina sanctorum, & in terra regina sis regnorum. Vbicunq; enim praedicatum fuerit illud de dilecto dictum, minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum: praedicabitur & de te quod sis o dilecta & mater huius coronati, ac proinde regina caelorum, totum iure possidens filij regnum, atq; hoc intuitu reges atque imperatores coronis fuisse coronabunt, palatia sua nomini meo sacrabunt, honori tuo dedicabunt, ut desinat esse quod fuerant, montes pardorum, cubilia leonum.

Vulnerasti cor meum soror mea sponsa uulnerasti cor meum in uno oculoꝝ tuorum, & in uno crine colli tui.

Etenim quis unq̄ ita habuit, ut tu habes, soror mea sponsa, unum oculorum? De quadam muliere sacra et ueridica narrat scriptura, quia cum esset sterilis, & ob hoc amaro animo orauit dñm flens largiter, & multiplicauit preces coram domino, & posthac ita subiunctum est: Et abiit mulier in domum suam, uultusq; illius non sunt amplius in diuersa mutati. Quid erat illa uniformitas uultuum, non se amplius in diuersa mutantium? Nimirum identitas cogitationum, & ualde intenta earundem perseverantia precum quas profecto quis discernat, uos scitis o amici q̄ dicitis.

1. Reg 1
In uno oculoꝝ.
Heb. 4

G S

RUPER. IN CANT. CAN. CAP. III.

Viuus est enim sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad diuisionem animæ & spūs, compagum quoque ac medullarum, & discretior cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Hoc est unum oculorum, hæc uniformitas uultuum, oculorum spiritualium, uultuum internorum indefessa charitate iustam precem perseueranter, uti conceptum est, dirigere ad dominum, ac semper cogitare id ipsum. Et quis in hac re talis, ut tu, o dilecta singularis, quam solam præ cunctis amantibus totam occupauit totamque possidet amor dilecti.

¶ In hoc uno soror mea sponsa, per fidem soror mea, per spiritum sanctum amorem uerum spōsa mea: in hoc uno oculorum tuorum uulnerasti cor meum, unde & uiscera mea super te cōrine re se non potuerunt.

Gene. 43.

¶ Nec uero solummodo in hoc oculorum tuorum uulnerasti cor meum, sed & in uuo crine colli tui, id est, in nimia humilitate cordis tui, quem uidelicet crinem semper unum uidi, quam humilitatē semper uniformem & indeficientem esse conspexi. Quid uno crine gracilius, & quid humilitate subtilius? Quid crine flexibilius, & quid humilitate constrictius? Crinis unus uix comparer, humilitas tua uix cōsentit, q̄ computari possis inter homines. Iste est crinis colli, hūilis cogitatus mulieris, caput non habentis: caput, inquam, id est, uir, neq; habentis, neq; habere uolentis. Nā caput mulieris uir. Tu capite isto te indignā iudicasti, tu uirō & omni seculo te indignam existimasti. ¶ Hoc sci,

1. Cor. II.

entes dicunt & uere dicunt amici, quia uorum
 egregium deo prima uouisti, uorū uirginitatis.
 Atramen sponsi nomen admisisti, desponsari ui-
 ro non rennuisti, & inter hæc unum oculorū tu-
 orum & illum crinem iam dictum colli tui, ma-
 gis ac magis in me fixisti, fide fortis, spe stabilis
 charitate immobilis. Si enim Abraham & Sara
 fideles sperare potuerunt, quod coniugium eorū
 non deberem negligere, quin custodirem illud i
 domo Pharaonis incontaminatū, & iccirco Sa-
 ram tolli in domum illam, nec Abraham rēnuūt
 nec ipsa Sara refugit, quāto magis tu fidelissima
 me fidelem fore sperasti, quod uirginitatē tuam
 custodire possem aut nō negligerem illibatam in
 domo sponsi, præsertim fidelis & iusti, & iccir-
 co desponsionis solennitatem non refugisti. Ita-
 quæ semper & ubiq; unum siue unitatem habens
 oculorum, id est, uultū in diuersa non mutatum
 uulnerasti cor meum: unum illum crinem tuū,
 scilicet spiritum humilem, & contribulatum in
 me iecisti, ueluti spiculum præacutum, & uulne-
 rasti cor meum.

Gene. 12

¶ Alij quondam fortes & ualidi me tenuerunt
 & dicentem dimittite me non dimiserunt, & lu-
 ctando fortiter contra DEVM fortes fuerunt:
 tu autem & uulnerasti cor meum. Et illi qui-
 dem luctando atque uincendo, æternam sibi met
 benedictionem & necessariam peccatori popu-
 lo suo indulgentiam obtinuerunt, tu autē quid
 inuenisti, quid accepisti uulnerando cor me-
 um.

Gene. 32

¶ **Q** pulchræ sunt mammæ tuæ soror
mea sponsa. Pulchriora sunt ubera tua ui-
no, & odor unguentorum tuorum super
omnia aromata.

Mar. p hu
militatem
exaltata.

¶ Amici auscultant hæc, & intelligunt me hoc
dicere, hoc admirari, quia mater & uirgo es, &
hunc esse fructum unius oculorum tuorum, &
unius crinis colli tui: quod cum te reputares in-
dignam uiro, facta es digna deo: cum te indignâ
iudicares facere semen in Israel, facta es digna fa-
cere salutem in Israel, cum indignam te reputa-
res lactare filium hominē, digna habita es mam-
mis pulchris, uberibus pulcherrimis, mammis
uirgineis, uberibus itactis, lactare filium deum
& hominem.

Ioan. 3
Psal. 103.

¶ Hæc auscultantes, totiens de
mammis & uberibus tuis & de cæteris instru-
mentis tuæ pulchritudinis, de oculis, de capillis,
de dentibus & labijs, tot uoces dilecti gratulan-
tis non fastidiunt, quoniam amici sunt, imo gau-
dio gaudent propter uocem sponsi lætantis, iux-
ta illud: Lætabitur dominus in operibus suis.
Voces istæ, uoces letitiæ nostræ sunt, lætitiæ pa-
tris & filij & spiritus sancti in istis operibus no-
stris, in māmīs siue uberibus tuis, semel duo ube-
ra tua, sicut duo hinnuli capræ gemelli, quid iā
supra dictum est: & nunc iterum quàm pulchræ
sunt māmæ tuæ soror mea sponsa, ac tertio, pul-
chriora sunt ubera tua uino. ¶ Hæc em̄ egregia
sunt opera trinitatis, hæc gratiora ualdeq; pul-
chriora primis operibus illius dicentis. Facia-
mus hominem ad imaginem & similitudinē no-

Gene. 1. 2.

COMMENTARIO. LIB. III. 55

fram, plasmantis de terra Adam & fabricantis de costa eius Eram. Nunquid enim non ualde pulchrius est, sicut nunc, de utero mulieris absque uiro uirum facere, quam tunc de costa uiri mulierem fecisse? Illic namque de uiro mulier facta est quae perdat: hic de muliere uir factus est, qui perdit saluet, propter quod & factus est. Pulchritudo eius operis iocundius spectatur in mammis siue uberibus tuis, quando iam peracta est species tantae pulchritudinis, quando iam natus lactor mammis tuis, mammis foemineis, uberibus uirgineis. ¶ Qualis tandem est ista comparatio, pulchriora sunt ubera tua uino? Aut quid magnum est dicere, pulchriora sunt ubera tua uino? Nam in uino luxuria est. Nolite (ait quidam amicorum, ad nostras adolescentulas scribens) nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Quid ergo magnum est dicere, quod ubera tua pulchriora sunt eo quam non est pulchrum. Vinum namque siue hoc praesens uini significatum non est pulchrum, cum sit luxuria, siue carnis uoluptas: siue cuius ebrietate praeeunte nulla unquam ubera praeter ubera tua filium lactauerunt. Est igitur illud, quod apud hominum scholas dicitur tapinosis, id est, humilitas, statum rei magnae dictis infirmans. Magna quippe res est uirginitas siue integritas uberum me filium lactantium, nec satis laudatur haec tam pulchra res, dum re maritali siue coniugali pulchrior esse praedicatur, scilicet lactatione filiorum quorum initium uinum est, id est, luxuria quae in uino est: itidem secundum tropum, qui apud homines metonymia dicitur, per id quod continet, ostendens id quod continetur.

ubera tua
pulchriora
uino.
Ephc. 5

tapinosis

Metonymia.

RVPERTI IN CANT. CANT. CA. III.

Pfal. 50. **¶** Poteram sic dicere, quia sola ubera tua me la-
ctantia pulchra sunt, cæterarum cuncta ubera
fœminarum, ex quo id acceperunt ut filios suos
lactare possent, etiam si quid pulchritudinis pri-
us habuerunt, pulchra esse desierunt, ita ut re-
ipsa quisq; lactentium ueraciter dicat. Ecce em̄
in iniquitatib. conceptus sum, & in peccatis con-
cepit me mater mea. s. in iniquitatibus Adæ, in
peccatis Euæ. Nam ex illis iniquitatibus, ex il-
lis peccatis, cum cæteris malis istud quoque ui-
num uenit, scilicet, luxuriæ nimietas, per quam
conceptus mulieris a deo super numero multipli-
centur: ut in comparatione reproborum electi
pauci aestimentur. Quæ aut̄ sunt unguenta tua?
Dico enim, & odor unguetorum tuorum super
omnia aromata. Quæ ergo sunt unguenta tua,
soror mea sponsa? Eleemosynæ tuæ, quas expē-
disti in me. Audiunt & audituri sunt amici de q̄
dam muliere, effundete oleum super caput & su-
per pedes dilecti tui recumbentis, & dicunt quia
domus i plena est ex odore ungueti, & intelligūt
in illa muliere ecclesiam nostram, q̄ quotiens im-
pendit eleemosynam pauperibus nostris, toties
unguenta sua pedibus meis superfundit, & aro-
mata distribuit. Hæc em̄ sunt aromata uera, un-
guenta præciosa, esurienti cui libet ex inimicis
meis cibum dare, sitienti potum præbere, hospi-
tem siue peregrinantem colliget, nudum uestire
infirmum uisitare, & si in carcere est ad eū ueni-
re. Super omnia hæc aromata est odor unguento-
rum tuorū, id est, suauitas eleemosynarū tuarū,
quia non ut cæteri in membris meis, sed in me-
metipso tu mihi munificentissima extitisti. Ex

Ioan. 12

Matth. 25

quidem iure materno & naturali affectu tu mihi cuncta debuisti: ueruntamen fidem & humilitatem siue charitatem tuam plusquam maternam respicienti mihi, cuncta pro optimis unguentis, cuncta pro suauissimis fuere eleemosynis, ita ut nulla eleemosynarum aromata, quaecumque mihi in meis expenduntur minimis unguentis illis ualeant aliquatenus comparari.

¶ Fauus distillans labia tua sponsa mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris.

¶ Parum erat quod dixi supra, & eloquium tuum dulce: quia nimis parum est, dulcedinem esse in eloquio, nisi dulce sit etiam cor. Tu dulcis in ore, dulcis & in corde. Hoc est quod nunc dico, fauus distillans labia tua, subiungens, mel & lac sub lingua tua, id est, in anima tua. Ibi tibi in teipso dulciter sapit fauus eloquii tui, fauus distillans a labijs tuis, labijs gratiosis. Fauus tuus ego sum, mel tuum & lac tuum ego sum: quia deus tuus & filius tuus ego sum. Hoc tua sentit anima, hoc tua sonant labia, Aliud loqui non potes, quam id quod in pectore habes: Ex abundantia cordis labia tua loquuntur. Et si alijs pro tempore tacuisti, mihi tacere non potuisti. Ex quo me natum uidisti, mecum deliciata es fauo dulcis eloqui, simulque osculo oris mei, osculo oris tui, & satisfactum est etiam sic fidei tuae, spei & dilectioni tuae: fidei per dilectionem dicentis, osculetur me osculo oris sui. Quid de pannis dicam, quibus me inuoluisti, & in praesepio reclinasti? Nimirum id quod uerum est, quia odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris.

Fauus tuus
ego sum.

Lucæ, 6.

Canti, 1

RVPERTI IN CANT. CAN. CA. IIII.

¶ Omnium nanque uestimentorum, scilicet bonorum operum tuorum, quæ in me materna & plus quàm materna charitate operata es, panni illi primitiæ fuerunt. Et quia cuncta, quæ tunc in me uel tunc propter me operata es, de magno & ualido charitatis igne cum suauitate humilitatis uenerunt, recte dixerim ego, recte consenserunt amici, quia odor uestimentorum tuorum, sicut odor thuris. Sic etenim in omnibus famulata est mihi, mater & uirgo fidelis, tanquam deo, cui soli debetur odor thuris in sacrificio suo, quæuis essem ego paruulus tuus paruulus homo,

¶ FINIS LIBRI TERTII